

บทนำ

ประชากรของโลกได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการสำรวจแสดงให้เห็นว่าในปี พ.ศ. 2525 จำนวนประชากรจะเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าของปี พ.ศ. 2503¹ ทำให้ความต้องการอาหารประเภทโปรตีนก็เพิ่มขึ้นอย่างมากขึ้นทุกปี โปรตีนที่จะหาได้จากสัตว์น้ำและสัตว์บกก็คงเพิ่มให้ได้อีกส่วนเล็กน้อยกับจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น การจะเลี้ยงสัตว์ให้เจริญเติบโตก็จะต้องมีอาหารประเภทโปรตีนรวมอยู่ด้วย ปลาบ่นซึ่งผลิตจากเศษปลาและปลาที่คนไม่นิยมบริโภคก็เป็นส่วนหนึ่งของอาหารโปรตีนที่ใช้เลี้ยงสัตว์ และโดยที่การประมงในทุกส่วนของโลกกำลังเพิ่มปริมาณการผลิตมากขึ้น เป็นผลให้ปริมาณการผลิตปลาบ่นก็เพิ่มมากขึ้นด้วย เช่นเดียวกับการประมงของไทยซึ่งมีความก้าวหน้ามากขึ้นจนสามารถจับสัตว์น้ำได้มากเป็นอันดับ 7 ของโลก และเป็นอันดับ 3 ของเอเชียรองจากญี่ปุ่น ทั้งนี้เนื่องจากได้มีการคิดค้นและนำเครื่องมือสมัยใหม่มาใช้ในกิจการประมง ทำให้ปริมาณการจับสัตว์น้ำเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงถือได้ว่าอาชีพประมงเป็นอาชีพที่สำคัญของไทยอย่างหนึ่งรองจากการเกษตร และเพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้นต้องมีการใช้ทรัพยากรสัตว์น้ำให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่

ปลาบ่นเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้วัตถุดิบทั้งหมดภายในประเทศ ซึ่งเป็นผลพลอยได้ (By product) จากประมงทะเลคือพวกปลาเบญจพรรณ (Trash fishes) ขนาดเล็กที่คนไม่นิยมบริโภค ช่วยให้อาหารประมงได้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น ทั้งเป็นการนำวัสดุเหลือทิ้งมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่แทนการทิ้งเปล่า อุตสาหกรรมปลาบ่นเป็นการผลิตเพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ภายในประเทศ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 53 ของผลผลิตภายในประเทศ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 47 นั้นส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

1 มรว. เริงวรรณ วรวรรณ, "อุตสาหกรรมปลาบ่นในประเทศไทย : เอกสารการประชุมใหญ่สามัญสามัญครั้งที่ 1/2525," (กรุงเทพมหานคร : สมาคมผู้ผลิตปลาบ่นไทย, (ม.ป.ป.), หน้า 1. (อักษำเนา)

ปลาป่นเป็นอาหารโปรตีนสำหรับเลี้ยงสัตว์ที่ดีที่สุด เพราะเป็นโปรตีนที่ประกอบด้วย กรดอะมิโน (amino acid) ที่สามารถย่อยได้ และนำไปใช้ประโยชน์แก่การเสริมสร้าง ร่างกายได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีวิตามินและแร่ธาตุอยู่ครบถ้วน ถ้าเป็นปลาป่นที่ได้จาก ปลาผิวน้ำ ไม่มีสัตว์น้ำอื่นเจือปนอยู่เลยและผลิตภัณฑ์เครื่องจักรที่สมบูรณ์แบบ ก็จะไ้ปลาป่นที่มี ส่วนประกอบดังนี้คือ¹

โปรตีนร้อยละ	72
ไขมันไม่เกินร้อยละ	8
ความชื้นไม่เกินร้อยละ	8
เกลือแร่อ้อยละ	2
เถ้าร้อยละ	9

สัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงด้วยอาหารที่มีส่วนผสมของปลาป่นจะทำให้มีน้ำหนักเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และให้นมและไข่มากขึ้น การใช้ปลาป่นเป็นอาหารสัตว์ จะทำให้อัตราส่วนอาหาร ที่ใช้เลี้ยงสัตว์มีกรดอะมิโน เช่น ไลซีน (Lysine), เมทไทโอนีน (Methionine) และ ไซซีน (Cysine) ครบถ้วนตามความต้องการ เพราะในปลาป่นมีแร่ธาตุอาหารเหล่านี้ ประกมอยู่ด้วยเป็นเปอร์เซ็นต์สูงกว่าอาหารชนิดอื่น ๆ มากอยู่แล้ว และนอกจากนี้ยังมีสาร UGF (Unidentified Growth Factor) ช่วยเร่งการเจริญเติบโตซึ่งในวัตถุดิบอื่นไม่มี

ประเทศต่าง ๆ ในโลกมีการใช้ปลาป่นเป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์เพิ่มมากขึ้น เรื่อย ๆ ดังจะเห็นได้จากบางประเทศในยุโรปและอเมริกาต้องสั่งซื้อปลาป่นเข้าประเทศเพิ่มขึ้นใน ช่วงระยะเวลาไม่ถึง 10 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา เยอรมันตะวันตกต้องสั่งปลาป่น เข้าประเทศมากขึ้นเป็นสองเท่า และอิตาลีต้องสั่งเพิ่มขึ้นเป็นหกเท่า ในประเทศไทยมีการใช้ ปลาป่นในการเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นจาก 10 ปี ก่อนหลายเท่าตัว รวมทั้งประเทศในแถบทวีปเอเชีย เช่น อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ก็ได้สั่งปลาป่นเข้าประเทศเพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี ทั้งนี้ เนื่องมาจากได้มีการดำเนินการค้นโรงงานผลิตอาหารสัตว์มากขึ้น พร้อมทั้งมีการส่งเสริมให้ มีการเลี้ยงสัตว์ที่ต้องใช้อาหารผสมจากโรงงานก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นกัน

ผลผลิตปลาบ่นในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากปี พ.ศ. 2514 ผลผลิตปลาบ่นทั้งประเทศประมาณ 61,000 เมตริกตัน เพิ่มขึ้นเท่าตัวเป็น 120,000 เมตริกตัน ในปี พ.ศ. 2515 จนถึงปัจจุบันนี้ (ปี พ.ศ. 2526) ผลผลิตทั้งประเทศประมาณ 194,000 เมตริกตัน¹ ซึ่งมีเพียงพอใช้ในประเทศและสามารถส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้กวญ สามารถทำรายได้เข้าประเทศปีละกว่า 700 ล้านบาท นับว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศมากอุตสาหกรรมหนึ่ง ไม่ควรจะพิจารณาในด้านการสร้างอุตสาหกรรมต่อเนื่อง การจ้างงาน การเพิ่มรายได้ หรือการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษา เรื่องภาวะการผลิตและการตลาดของอุตสาหกรรมปลาบ่นในประเทศไทย

1. เพื่อศึกษาภาวะการผลิตภายในประเทศ ให้ทราบถึงแหล่งผลิตที่สำคัญ
2. เพื่อศึกษาสถานการณ์ทางการตลาดของอุตสาหกรรมปลาบ่นโดยทั่ว ๆ ไป ให้ทราบถึงความต้องการของตลาด ช่องทางการจำหน่าย ความเคลื่อนไหวของราคา แนวโน้มความต้องการปลาบ่นในอนาคตและศึกษาถึงสินค้าที่ใช้ทดแทนปลาบ่นได้
3. เพื่อศึกษาถึงนโยบายและแนวทางในการช่วยเหลือของรัฐบาลที่มีต่ออุตสาหกรรมปลาบ่นในประเทศ
4. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการผลิต และการตลาดของอุตสาหกรรมปลาบ่นเพื่อจะได้วางแนวทางในการจัดปัญหาเหล่านั้น
5. เพื่อหาข้อเสนอแนะที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว

สมมุติฐาน

แม้ว่าจะมีสินค้าที่ใช้ทดแทนปลาบ่นได้มาก แต่ปริมาณความต้องการปลาบ่นก็เพิ่มมากขึ้น

¹กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์, "ภาวะการส่งออกปลาบ่น ปี 2526", (กรุงเทพมหานคร : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์, 2526), หน้า 1.

ประโยชน์ของการศึกษา

ประโยชน์ของการศึกษา เรื่องภาวะการผลิตและการตลาดของอุตสาหกรรมปลาบ่น
ในประเทศไทย

1. ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับการผลิตและการค้าปลาบ่นได้ทราบแหล่งผลิตและตลาดที่สำคัญ และเข้าใจสภาวะการผลิต ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด ตลอดจนปัญหาอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น
2. เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่มีต่อการผลิต และการตลาดของอุตสาหกรรมปลาบ่น
3. เป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจทั่วไปที่จะศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับการผลิตและการตลาด เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจขยายงานหรือลงทุนต่อไปในอนาคต
4. เป็นแนวทางแก่รัฐบาลในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับอุตสาหกรรมปลาบ่น

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาเรื่องภาวะการผลิตและการตลาดของอุตสาหกรรมปลาบ่นได้ศึกษาถึงโครงสร้างของอุตสาหกรรมประเภนี้ โดยจะเน้นหนักเฉพาะการผลิตและการค้าภายในประเทศ เป็นสำคัญ เช่น แหล่งผลิต กรรมวิธีการผลิต ต้นทุนการผลิต ปริมาณการผลิต ปริมาณการส่งออก ตลาดที่ส่งออกและนำเข้า สำหรับการผลิตและการค้าปลาบ่นในตลาดโลกจะเป็นการศึกษาอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพการณ์โดยทั่วไปเท่านั้น

ส่วนทางด้านการตลาดจะกล่าวถึงการนำส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) มาใช้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมประเภนี้ เช่น ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจำหน่าย โดยศึกษาถึงโครงสร้างของตลาดผู้ซื้อ ซึ่งในที่นี้หมายถึงโรงงานผลิตอาหารสัตว์เป็นส่วนใหญ่ และในการศึกษาจะใช้สถิติตัวเลขในช่วง 7 ปีที่ผ่านมาคือ ปี พ.ศ. 2519 - 2526

นอกจากนี้จะมีการศึกษาถึงสินค้าที่ทดแทนปลาบ่นได้ โดยจะเป็นการศึกษาอย่างกว้าง ๆ ให้ทราบถึงปริมาณการใช้สินค้าทดแทนในการผลิตอาหารสัตว์ และแนวโน้มของความต้องการใช้สินค้าทดแทนในอนาคต

เนื่องจากอุตสาหกรรมปลาป่นเป็นอุตสาหกรรมที่มีปัญหามากมายและเป็นปัญหาต่อเนื่อง การจะช้แก้ปัญหาเหล่านั้นจะต้องมีการศึกษาปัญหาดังกล่าวอย่างละเอียด กังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นเพียงการเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาเท่านั้น

วิธีการศึกษาคนควา

ในการศึกษาคนควาเรื่องภาวะการผลิตและการตลาดของอุตสาหกรรมปลาป่นในประเทศไทยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลดังนี้คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

1.1 ทำการสัมภาษณ์ (Interview) โดยสัมภาษณ์โรงงานผลิตปลาป่น และผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีความรู้ในเรื่องปลาป่น

1.2 การออกแบบสอบถาม (Questionnaires)

ก. สำหรับผู้ผลิต คือ โรงงานผลิตปลาป่น

ข. สำหรับผู้ซื้อ คือ โรงงานผลิตอาหารสัตว์

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

2.1 จากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ องค์การสะพานปลา รายงานการวิจัยวารสาร และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัอุตสาหกรรมปลาป่น